

Леонов Сегій Вячеславович,
д.е.н., завідувач кафедри фінансів
ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»

Васильєва Тетяна Анатоліївна,
д.е.н., завідувач кафедри банківської справи
ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»

Пріоритети реформування податкової політики в Україні: національний фінансовий суверенітет чи наднаціональні інтереси Європейського Союзу?

Стратегічні пріоритети України щодо інтеграції в Європейське співтовариство ставлять перед державною владою питання пошуку компромісу між дотриманням національного фінансового суверенітету з одного боку, а з іншого – необхідністю імплементації цілого ряду директивних і рекомендаційних правових норм ЄС у національний податковий простір.

За останні 10 років рівень оподаткування в Європі майже не змінився, тоді як в Україні він збільшився на 7,4 %.

Досліджуючи зміну ефективних ставок податків в Україні за останні 10 років, можна відмітити, що відносно споживання ця ставка зросла на 3%, відносно податків на працю – зросла на 0,4 %, відносно податків на капітал – зросла на 2,5 %. Узагальнення податкового законодавства 27 країн Європи за аналогічний період свідчить про наявність зворотних тенденцій - ефективні ставки по всім типам оподаткування зменшилися: відносно споживання - на 0,1%, відносно податків на працю – на 3 %, відносно податків на капітал – на 1,1 %. Односпрямованою є лише тенденція зміни ефективної ставки енергетичних податків: в країнах ЄС вона збільшилася на 4,3%, тоді як в Україні – аж на 36,8%. Зрозуміло, що при співпадінні напрямків динамічних змін така суттєва різниця в абсолютних значеннях не може не викликати занепокоєння.

В цьому контексті виникає потреба у розробці цілого ряду державних програмних документів, що мають врегулювати наступні найбільш проблемні аспекти в сфері податкового регулювання в Україні:

- підвищення регулюючого потенціалу окремих податків;
- вирішення проблеми податкової конкуренції;
- реформування податкової служби, системи адміністрування податків і податкового контролю;
- усунення податкових бар'єрів у відносинах з країнами – членами ЄС;
- поступове зниження податкового навантаження за рахунок розширення бази оподаткування і зміни ставок основних прямих і непрямих податків;
- спрощення існуючої в Україні системи оподаткування відповідно до вимог формування єдиного євро-економічного простору;

- застосування спеціальних режимів оподаткування з вимогами ЄС;
- зміни пропорцій в оподаткуванні факторів виробництва і споживання;
- зменшення частоти порушень законодавства у сфері оподаткування;
- забезпечення справедливості в оподаткуванні;
- удосконалення механізму стягнення внесків на соціальне страхування;
- усунення подвійного оподаткування між країнами європейського континенту, що мають торговельні відносини тощо.

Окрему проблему становить необхідність приведення складу та структури податків в Україні у відповідність до європейських стандартів. Сьогодні, на жаль, склад та структура податків відповідно до Системи національних рахунків (СНР) та Європейської системи рахунків (ESA95) не співпадають. Наприклад, рівень податкових надходжень згідно з бюджетною класифікацією за доходами в Україні не дозволяє скласти вичерпного уявлення про обсяг повного податкового навантаження, тому додаткового врахування після відповідного специфічного коригування потребують ще окремі позиції неподаткових надходжень і внесків на соціальне страхування.

В країнах Європейського союзу останнім часом питома вага прямих податків та соціальних внесків у повному податковому навантаженні є приблизно однаковою, тоді як питома вага непрямих податків є суттєво більшою. В Україні структурно можна говорити про відповідність співвідношення типів податків традиціям ЄС, тоді як частка прямих податків є значно меншою порівняно з більшістю країн Європи.

Досліджуючи структуру прямих податків, можна дійти висновку, що в країнах ЄС найбільшу питому вагу мають індивідуальні податки на прибуток, тоді як в Україні рівні оподаткування доходів фізичних осіб та прибутку підприємств є приблизно однаковими.

Узагальнення спільних та відмінних рис систем непрямого оподаткування, дає підстави стверджувати, що в Європі останніми роками домінуючою є тенденція до зменшення частки специфічних акцизів і збільшення частки універсальних акцизів. Зазначимо, що в Україні рівень акцизного оподаткування є значно нижчим порівняно з країнами континентальної Європи. Основними напрямками здійснення податкової реформи саме в цій сфері - у сфері акцизного оподаткування - є: розширення переліку підакцизних товарів, об'єктів та бази оподаткування; посилення екологічної спрямованості акцизного оподаткування; підвищення дії фіскальної і регулюючої функцій акцизу.

Що стосується такого найбільш проблемного та дискусійного податку в Україні, як ПДВ, то рівень його стягнення у вітчизняній практиці є вищим, ніж в більшості країн Євросоюзу. Визначаючи найбільш актуальні напрямки реформування механізму стягнення ПДВ в Україні, слід відмітити, перш за все - необхідність ліквідації неефективних пільг, запровадження диференційованих ставок, забезпечення своєчасного відшкодування, удосконалення процесів адміністрування ПДВ.